

Nu & Då

FÖR MEDLEMMAR I VÄSTERVÅLA (SOCKEN) HEMBYGDSFÖRENING

”För en levande landsbygd med känd historia”

3-2018 Årgång 2

Historiska sommaren 2018

Ingen kunde väl tänka sig att vi i år skulle få den varmaste och torraste sommaren i hela Sverige på hundratals år när styrelsen i våras började fundera över hur vi skulle kunna locka fler besökande till vår fina Hembygdsgård under kommande säsong.

Under senare år har allt färre besökt vår kaffeservering efter Musik i Sommarkväll och därför har diskussioner förts om att upphöra med den verksamheten. Gudrun Söderberg tog på sig ansvaret att ändå fortsätta kaffeserveringen och hon fick hjälp av några medlemmar i föreningen denna sommar.

Vad gäller midsommarfirandet har utvecklingen varit precis tvärtom och besökarna har ökat för varje år, vilket är mycket glädjande!

I april bildades en arbetsgrupp med syfte att göra insatser för att öka intresset för att besöka Hembygdens Dag och att stanna till på Hembygdsgården efter Musik i Sommarkväll på tisdagarna i juli.

Foto: Lollo Horn

19 maj var städdag med smärre reparationer och iordningställande av gården inför säsongen.

När vi grillade hamburgare, vilka föreningen bjöd alla ideellt arbetande på, kunde vi inte ens föreställa oss att det senare under sommaren skulle bli totalt eldningsförbud i stora delar av vårt då

ökentorra land. Vi var många som gick med en klump i magen när det började brinna nordöst om Ängelsberg senare under sommaren men tack och lov kom branden snabbt under kontroll och värmen bara fortsatte....

Hur blev då säsongen 2018? Fick vi fler besökare?

Det kan du läsa mer om i reportagen i detta nummer och om du har egna idéer om vad vi kan göra mer av och vill hjälpa till att utveckla gården eller vara behjälplig med reparationer, städning, kaffehantering, lotteri, tipspromenader mm så meddela mig gärna på telefon, mess eller mail (se sidfot). All hjälp, stort som smått, är mycket välkommet för fortsatt verksamhet.

Lollo Horn

Är du inte medlem?

Betala medlemsavgiften 100 kr (för 2018) till föreningens bankgiro enligt nedan. Meddela namn och adress, samt e-postadress (om du har), till Lollo Horn (se sidfot).

Höstens aktiviteter

Städdag och stängning av hembygdsgården 29 sept kl 10.00
Vi bjuder alla som hjälper till på hamburgare, korv och dricka.

Adventsgudstjänst 9 dec kl 11.00

Vi bjuder på glögg med pepparkaka och kaffe med dopp

Varmt välkomna!

Efterlysning

Inför nästa års utställning letar vi efter gamla kvinnoarbetsredskap såsom knypeldyna, skyttlar till frivoliteter, stoppdynor och annat som finns i dina gömmor. Om du inte vill donera föremålen är vi tacksamma om vi får låna dem under sommaren 2019, kontakta mig i så fall (se sidfot).

Nästa nummer av Nu och Då kommer i december.

Styrelsen i
Västervåla Hembygdsförening
önskar alla en skön höst med
mycket regn och svamp!

Våren 2018

Ny arbetsgrupp i föreningen

Tankar på att skapa en mer museal miljö på Hembygdsgården hade grott under vinterhalvåret och i mitten av april träffades en arbetsgrupp bestående av Birgitta Seidel, Lena Carsall, Åsa Eriksson och mig för att inspektera husen och samlingarna och få en bild av vad som kunde göras. Vi enades om att gården har stor potential som helhet men bestämde att vi tar ett hus i taget och att boningshuset skulle bli årets projekt. Planerna redovisades för styrelsen varefter vi satte igång med städning från tak till golv. Vi plockade bort en del "samlingslokal möbler" och föremål som passade bättre i andra hus samt hämtade möbler från logen och möblerade om hela huset. En sovkmammare för husets familj iordningställdes på nedervåningen.

Foto: Lollo Horn

Köket fick en byrå till och husgeråden exponerades mer tydligt.

Foto: Lollo Horn

Salen på övervåningen möblerades om och kammaren tömdes för att bli sommarutställningslokal. Under maj/ juni träffades vi varje vecka för att få färdigt huset till midsommar. Efter midsommar började vi arbeta med sommarens utställning på övervåningen. Vi tänkte oss en klädställning som skulle visa dammodet mellan 1890 – 1970. Hembygdsgårdens egna samling togs fram och visade sig inte omfatta så mycket

att det räckte för en hel utställning men de var väl värda att visas! Vi fann även en officers- och en hemvärnsuniform som komplement till utställningen.

Foto: Lollo Horn

Ett tips gavs om att Kerstin "Pian" Stadig hade sparat mycket gamla fina kläder som hon gärna lånade ut tillsammans med skor, smycken och hattar som hon och hennes släktingar burit. Dessutom fick vi låna en nyckelharpa som hennes far byggt och

Foto: Lollo Horn

spelat på vid olika tillställningar iklädd RävJannes gamla bonjour från 1920-talet, som även den var med i utställningen!

Foto: Lollo Horn

Sommaren 2018 ...

Utifrån denna kulturskatt kunde Lena Carsall och jag skapa en mycket uppskattad och välbesökt utställning. Våra män anmälde sig "frivilligt" att konstruera och bygga klädställningar. Norrby Teater, Josefinas, Tuvalie, Liljans Skor och Inger Källstig lånade ut skyltdockor. Hjördis Gustavsson skänkte en provdocka till föreningen, dessutom skänkte hon mig en fin bygdedräkt som jag skulle bära på visningarna av hus och klädställning på Hembygdens Dag och under kaffeserveringen efter Musik i Sommarkväll på tisdagarna i juli.

Tack till er alla!!!
Vi i arbetsgruppen arbetade väldigt bra tillsammans, var och en med olika kunskaper och erfarenheter vilket gjorde jobbet roligt. Dessutom hade vi trevliga fikastunder med mycket prat om bygden och med nya planer inför nästa sommar ...

Fornminnesvandring i Halvarsviken

Den 9 juni träffades ett 10-tal personer för att under ledning av Anders Olsson besöka gamla lämningar, bl a en gammal husgrund i Brännhagen och resterna av en fornborg vid Brännsängen, vilken varit en primitiv försvarsanläggning, samt gravlämningar som tros vara från vikingatiden.

En timmerlada från storskiftesreformen 1826 besöktes varefter man vilade och åt medhavd matsäck vid Brännsängsudden. Utöver detta berättade och visade Anders även det gamla boningshuset på Olssongården, vilket lämnades intakt när man byggt ett nytt hus ... En fascinerande och intressant fornminnesvandring avslutades efter ca två timmar och alla för nöjda hem till sitt.

Foto: Åsa Eriksson

Midsommarfirandet

Som vanligt träffades flera ideellt arbetande medlemmar kvällen före midsommaraftonen för att klä midsommarstången, göra blomarrangemang till borden och löva området. Många hade med sig blommor och blader hemifrån, vilket gjorde att arbetet gick raskt. Därefter bjöd föreningen som vanligt på kaffe och smörgås, fixat av vår trogna medlem Eva Widén som för övrigt alltid står instängd i pentryt under midsommarfirandet och kokar kaffe på löpande band.

Foto: Mats Källstig

Midsommaraftonen var som alltid mycket trevlig med närmare 700 besökare, musik och ringlekar med "Majstångens Vänner" under ledning av Peter Thederan.

Foto: Lollo Horn

Foto: Mats Källstig

De ideellt arbetande funktionärerna hade fullt upp vid sina stationer och lyckades åter genomföra ett fint midsommarfirande.

Alla funktionärer:
Foto: Lollo Horn

VARMT TACK
till er alla, vare sig ni är med på bild eller ej!
Utan er vore detta stora arrangemang omöjligt.

Sommaren 2018

Hembygdens Dag

Den 22 juli firades hembygdens dag i samarbete med Musik- & Kulturföreningen och Konstgillet.

Dagen började med gudstjänst i strålende solsken, vilket vi alla nästan tog för givet denna märkliga sommar då varje dag vädermässigt var den andra lik. Aktiviteterna var fler än tidigare år med nyheter som Modelltraktorutställning av Bengt Carbinder, Även musikunderhållningen med Johan B Andersson liksom konstutställning av lokala konstnärer var en nyhet för året.

Marina Westermarck, som jag gjorde reportage om i förra numret, sålde egna blomsterarrangemang på Hembygdens dag för första gången.

Helena Niemi sålde honung, ankägg och visade ankungar. Sven Niemi sålde återigen sina silversmycken, Lars Lilja sina smidessaker, Krister Forsberg höll föredrag om Bergsmännen och Mats Källstigs årliga foroutställning handlade i år om samlingslokaler i bygden.

Foto: Mats Källstig

Kaffeserveringen var igång hela dagen och varmkorven gick som smör i solsken och tog slut alltför tidigt, något att tänka på inför nästa år. Lotter såldes och tipspromenader fanns för både barn och vuxna.

Inte bara barn sköt med slangbella eller kastade boll

Foto: Mats Källstig

Nytt för i år var även den pågående klädställningen som jag skrivit om tidigare i detta nummer.

Sammantaget kan sägas att både besökare och hantverkare var mycket nöjda med arrangemangen och att så många kommit till Hembygdsgården denna dag. Närmare bestämt 200 personer, vilket är väsentligt fler än tidigare år.

Även kaffeserveringen efter Musik i Sommarkväll på tisdagar under juli månad var en succé i år, med c:a 140 besökare! Detta delvis beroende på att vi bad prästerna berätta att Hembygdsgården var öppen och att klädställningen pågick. Något att tänka på även nästa år!

Foto: Lollo Horn

Säsongen 2018 blev fantastisk! Förhoppningsvis inte bara för det vackra vädret utan även för att vi hade så mycket mer att bjuda på i år och att detta lockade de fler än 1.000 besökare som vi haft i år.

Ett stort och varmt tack till Konstgillet, Musik- & Kulturföreningen och framför allt till alla frivilliga, ideellt arbetande medlemmar som gjort detta möjligt. Stort tack även till dem som på Ängelsbergsdagen bakade och sålde pizza på löpande band i bagarstugan, som också den ingår i Hembygdsgårdens ansvarsområde!

Foto: Mats Källstig

Vill du också vara med och hjälpa till i Hembygdsgårdens arbete?

Du är så välkommen att göra en insats, utifrån ditt intresse, tid och ork. Varje insats är värdefull för fortsatt arbete med bygdens fina Hembygdsgård och Hembygdsgårdens dessutom har vi väldigt trevligt tillsammans!

Lollo

Bygdehistoria

Sörby skolas historia

Skolväsendets historia i VästerVåla börjar i Engelsberg. Först den 19 april 1846 beslöts på en sockenstämma, att en lägenhet i Sörby skulle köpas in för 300 riksdaler. Huset skulle användas till skola. Men byggnaden var bristfällig och redan 1847 tvingades man restaurera skollokaler.

Sörby skola såg sina sista elever 1967. Skolan hade alltså fungerat i 121 år. Läraren Gillis Andersson hade då sedan ett år sin tjänst i Virsboskolan. Under detta sista år bedrevs undervisningen i Sörby av vikarier.

Den nuvarande hyresgästen i skolhuset, Erik Gallon, flyttade in omkring trettondagshelgen 1968.

I fortsättningen användes skollokalema av bygdens föreningar, främst gymnastikföreningen, som haft sina övningar där sedan föreningen bildades i början av 1930-talet. I tamburen fanns ribbstolar, linor och övrig gymnastikutrustning fortfarande kvar. Då undervisningen upphörde, tömdes lärosalarna på inventarier. Allt fraktades till Fagersta. En del av utrustningen finns på skolmuséet där.

Foto: Mats Källstig

Fram till 1982 hände inget speciellt med skolan, utom att taket började läcka. Den 23/2 1982 föreslog fastighetskontoret och Kommunstyrelsen i Fagersta, att skolan skulle rivas. Berörda föreningar, Gymnastikföreningen, Intresseföreningen och IOGT - NTO skrev till Kommunstyrelsen och påpekade det orimliga i att riva skolan. I stället ville föreningarna i första hand få taket reparerat. Det läckte på flera ställen! Från och med nu började en flitig ord- och skriftväxling med kommunen i bl. a. lokalpressen. Det gjordes utredningar hit och dit. Till sist kom man fram till tre förslag:

Alt 1. Rivning till en kostnad av 20 000:-

Alt 2. Rep. ut- och invändigt. Kostnad: 850 000:-

Alt 3. Skolpaviljong från Risboskolan:

kostnad 312 000:-

Det sistnämnda var kommunen villig att genomföra

till en sammanlagd kostnad för rivning och uppsättande av paviljongen av 332 000:- Förslaget diskuterades i föreningarna och man kom fram till att den föreslagna paviljongen inte motsvarade bygdens krav. Alt 2 var uteslutet från kommunens sida.

Nya diskussioner inom föreningarna vidtog. Alla ville ha skolan kvar i brukligt skick. Undertecknad kontaktades av eldsjelen Birgitta Altan för en kostnadskalkyl på materialet för en ev. restaurering. Med förenade krafter skulle arbetet kunna genomföras på frivillig väg. Kalkylen slutade på i runda tal kr 100 000:-. Vi sökte bidrag med denna summa, som beviljades av kommunen.

Arbetet startade på försommaren 1983 med det mest angelägna, att lägga ny plåt på taket. Holger Andersson gjorde en skiss på en planlösning, som bäst motsvarade våra behov. Förslaget godkändes av byggnadsnämnden och arbetet fortsatte med bl a rivning av väggen mellan tamburen och den östra skolsalen. Väggen i trappan mot lägenheten var helt upprutnad. Holger bar ut den i pulverform, i en balja. Undertecknad blev ansvarig för materialanskaffning. Takplåten köptes från Målarplåt i Kolbäck, golvparketten, (2:a sort.) köptes direkt från Kährs fabriker i Nybro och VVS-materialet köptes av grossist. Elinstallation utfördes av en IOGT-medlem, framlidne Torsten Gunnarsson från Västerås, som utförde arbetet endast mot reseersättning. Materialet köptes från sonens elfirna, c:a 8 000:-. En elinstallatör, som lämnat offert på arbetet, begärde 18 000:- Genom dessa förmånliga inköp sparades flera tusen kronor.

Förutom de frivilliga insatserna har en del av inredningen skänkts av privatpersoner. C:a hälften av antalet stolar lyckades Birgitta Altan erhålla från Mariaskolan. De stod i ett förråd och användes inte. De övriga stolarna samt bl. a. glas, köptes från det nedlagda Broarna Folkets hus.

Efter c:a två år var arbetet slutfört och den 17 april 1985 var det dags för invigningsfest med bl. a. dåvarande fastighetschefen Thure Lindström. Han gav en eloge till alla dem som utfört detta enorma arbete på frivillig väg och åstadkommit en så fin samlingslokal för bygden. C:a 25 personer har varit engagerade i upprustningen och dessa har lagt ner c:a 3000 frivilliga arbetstimmar. Av dessa har en verklig eldsjäl i sammanhanget, Holger Andersson, bidragit med hälften!!!

(Forts. i nästa nr.)

Januari 1998 / Åke Söderqvist

Bygdehistoria

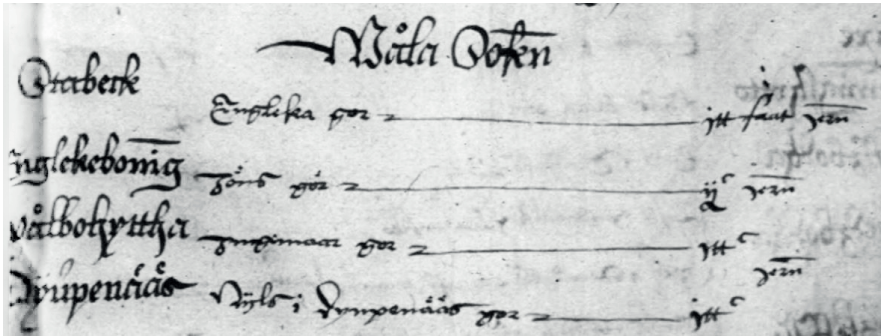

Bild från de första landskapshandlingarna 1539 visar vilka som betalade skatt i Wähla socken då. Notera Walbohytta och Ingemar.

Stabeck – Englika
Englikebenning – Jöns
Walbohytta – Ingemar
Djupnäs – Nils

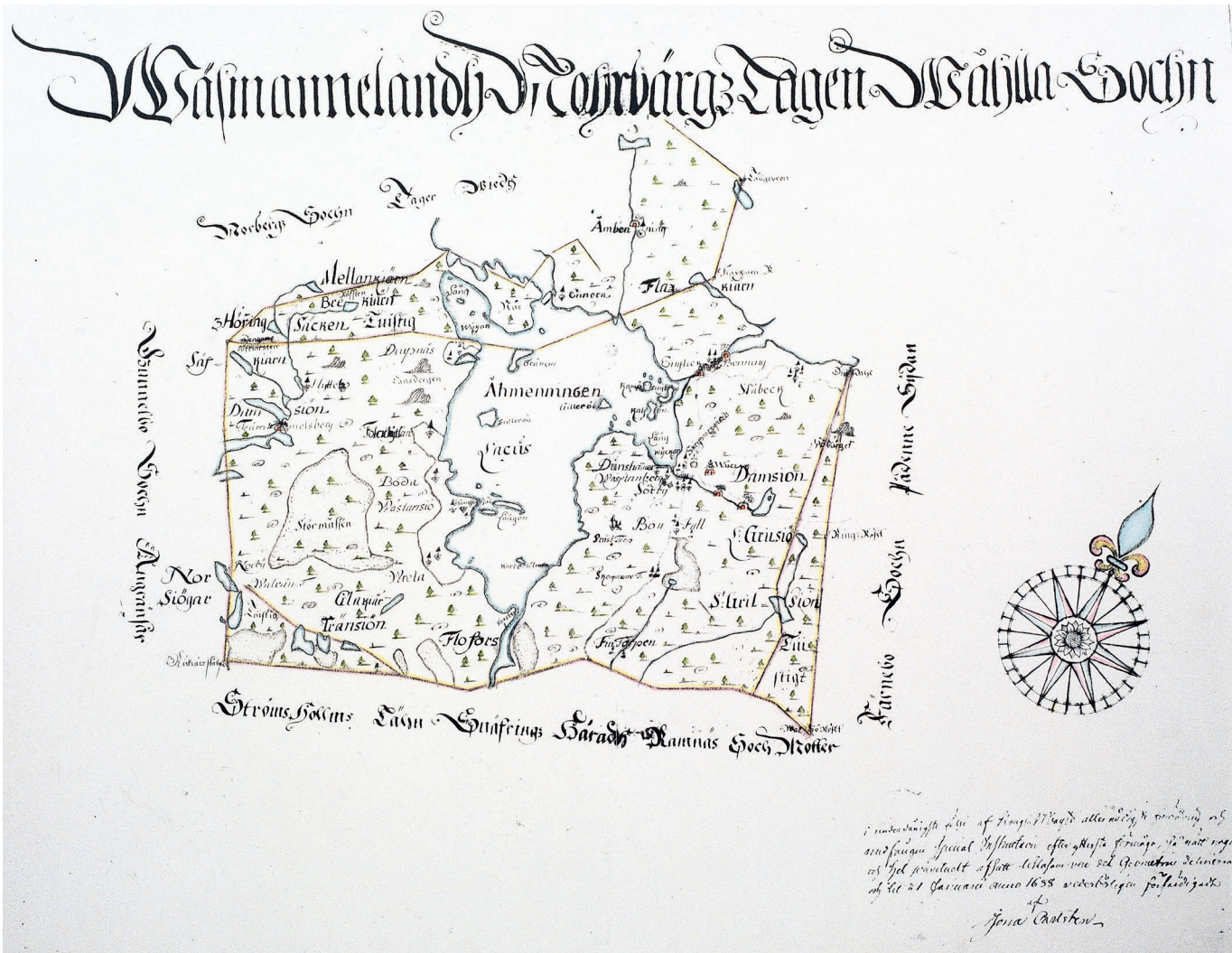
Fortsättning från förra numret:

Västanbergs förr - del 2

Från längderna över Tackjärnstionde (beskattning av tackjärnsproduktionen) mellan 1640–1651 förekommer Anders Nilsson, Erik Staffansson och

Englika Ersson i Västanberg. 1650 betalade 15 bergsmän i Wästervåla socken tackjärnsskatt. Ska jämföras med Norbergs Socken där 117 bergsmän betalade tackjärnsskatt. Thomas Sigfridsson, som var den första att flytta till Långgärdet, var troligtvis måg till Engelbrekt Englikasson i Stabäck. Engelbrekt var i slutet av 1500-talet den förmögna bergsmannen i Wästervåla socken, vilket återspeglas i Älvsborgs lösen 1571. Han kan även haft åborätt till Västanbergs kronohemman. Vilket kan styrkas med den Johan Englikasson som dog i Västanberg 1648.

Under 1700-talet fanns enligt husförhörlängderna två hushåll i Västanberg. Serganten Carl Rydell med hustru Karin Thomasdotter som bodde i Grönbo låg under Västanberg. Vart frälsehemmanet låg och vem som ägde frälsejorden är fortfarande en gåta. Visst har Västanberg en intressant historia att berätta.

Karta från Lantmäteriet: Westmannelandh

Bygdehistoria

Utsikt mot Västanberg och Våla kyrka runt 1967. Foto: Krister Forsberg

Västanberg på 1600-talet

Tidigare har jag återgivit texten från några tingsprotokoll från 1600-talet. Sannolikt var Thomas Sigfridsson från Stabäck den som först bodde i Långgärdet. När Englika Ersson, född i Västanberg, flyttade in i Långgärdet är mer oklart. I mantalslängderna från 1642-1652 finns Englika och Anders Nilsson kvar i Västanberg by. 1655 finns Anders Nilsson son Anders Andersson och en Mats Ersson i Västanberg. Efter dem i mantalslängden står Englike i Longärdet. Notera att Erich Staffansson var son Staffan Olofsson i Stabäck.

Om vi backar i tiden till 1631. I Krigsarkivets roterings- och utskrivningslängd syns då Erik Staffansson, Olof Larsson och en Anders Nilsson i Västanberg. Anders tillhörde frälseroteln. Västanberg by omfattade tre gårdar, två kronogårdar och en frälsegård.

Även boskapslängden från 1633 ger oss information om livet på gårdarna.

VÄSTANBERG Erich Staffansson	VÄSTANBERG Anders Nilsson	DUNSHAMMAR Ambrosius
Häst 1	Häst 1	Häst 2
Kor 5	Kor 4	Kor 3
Stutar 1	Stutar 1	gamla Getter 2
Kviga 1	Kviga 1	Kviga 2
unga Getter 3	unga Getter 2	unga Getter 3
unga Får 2	unga Får 1	
Oxar 2	unga Svin 1	
	Risbitare 2	
Utsäde 2 ½ spann	Utsäde 2 ½ spann	Utsäde 1 tunna

1 Västmanlandsspann = knappt 60 liter
Risbitare = årgammal bock

Från längderna över Tackjärnstionde (beskattning av tackjärnsproduktionen) mellan 1647 –1651 förekommer Anders Nilsson, Erik Staffansson och Englika Ersson i Västanberg samt Måns Jonsson i

Dunshammar (förmodligen gift till Dunshammar) I ett intressant protokoll från 1662 presenterades för rätten på H Erichs vägnar i Våla, av H Olof Samuelis en syn och förlikningsskrift daterad Våla den 4 juli 1661: ”...angående den förlikning som skedd var, emellan fordom pastoren H Erich i Våla på Skrivaregårdens hemmans vägnar på den ena, och Anders Jonsson i Prästtorpet samt hans med grannar i Västanberg och Dunshammar på den andra sidan svarande, angående ängeslägor försängen benämnd på vilken Skrivaregården pretenderade urminnes hävd, och Västanberg sökte med dem der instiga i Om Kalvskinnskärret, som Anders Jonsson befanns hava köpt der inne av Måns i Dunshammar, var avtalt, att H Per pastor i Våla skulle igenlösa av Anders Jonsson i Prästtorpet, och giva honom därför 1 skeppund stångjärn, och när samma järn emot qvittens är levererat till Anders skall kärret vara under Forsengarne Sammaledes bevisas, att vällärde H Per på sin svärfaders H Eriks vägnar var förlikat med Anders Andersson i Västanberg om sin del i Tjuvenget, samt och förlikat med Englika Ersson i Långgärdet om ett röjningsland beläget just med Floforsen.”

Floforsen heter idag Flohäll. Kalvskinnskärret ligger söder om Flohällsvägen. Måns, Anders Jonsson och pastor Erich tillsammans med Erich Staffansson och Englika Ersson ingick bland de bergsmän som 1647 blåste tackjärn i Wåladalhyttan.

Mer om Anders Jonsson i Halvarsviken och vad som utspelades mellan Halvarsviken och Västanberg i slutet av 1600-talen i nästa nummer av Nu och Då.

KRISTER FORSBERG

KÄLLA: PEGGY BERGLUNDS BOK BERGSMÄN OCH BRITT-MARIE SOHLSTRÖMS BLOGG OM BERGSMÄN.

Lite Blandat

Händelser i samverkan.

Under sommaren har Nettan (ny medlem i föreningen) och Andreas Nonnen förnyat sina bröllopslöften på tunet i Hembygdsgården varefter middag och fest hölls i Sockenstugan. Dansen pågick långt in på småtimmarna i vår fina Nötbackslöge.

Ägare: Anette Nonnen

I augusti var det bröllop i kyrkan med sång av Anna-Lotta Larsson. Brudparet

och deras 70 gäster promenerade därefter till Hembygdsgården under ledning av dragspelsmusik i solskenet. Bubbel och snittar serverades på tunet, middag, vackra tal och kaffe avnjöts i Sockenstugan. Återigen dansade man i Nötbackslögen som lövats och pyntats med trädgårdsblommor.

Foto: Lollo Horn

Brudparet, Kerstin och Olle kommer från Västerås. De har åkt förbi vår Hembygdsgård många gånger och tycker vår trakt är så fin så de ville gärna ha sitt bröllop här. De kontaktade Monica på Nya Serveringen för catering, hon i sin tur berättade om de olika boendemöjligheter som finns och vem de kunde kontakta i föreningarna.

Detta ledde till en fin samordnad insats av företag, föreningar och Kyrkan. Brudparet var djupt imponerade av att "alla-kände-alla" och hjälptes åt, t o m transporter ordnades till kyrkan för brudpar och toastmasterpar, såväl som hemtransport på natten för gästerna till olika boenden.

Även gästerna berömde arrangemangen och de fina miljöerna. Bandet, Mint Condition, fick låna köket iorstugan för pauser och måltid och kände sig väl omhändertagna. De återkommer gärna och spelar i vår fina löge.

Lena Carsall, Monica och jag pratade en hel del om vilken fantastisk möjlighet vi har att marknadsföra vår bygd med kyrkan, sockenstugan och hembygdsgården så nära varandra.

Dessutom erbjuds möjligheter till måltider, övernattningar och många sevärdheter. Tillsammans skulle företagen, föreningarna och Kyrkan kunna erbjuda kompletta upplevelser

Foto: Kenneth Sundh

och sälja in vår fina bygd. Verkligen något att fundera över och resonera om under vintern... Här kommer en bild på det fina brudparet, som förresten är våra allra senaste nya medlemmar

Bildgatan

svaret på förra bildgatan är krusare för örngottsband. Vinnare är Berit Ågren, Dunshammar, Grattis! Nästa gåta är betydligt svårare och vinnaren får då TVÅ trisslotter!

Sänd svaret till mig, Lollo, via mail lob@varbacka.se eller sms på 070-605 35 60. Om du saknar mobil, så lämna ett meddelande på min telefon, glöm inte uppge namn och telnr.

Fakta och Skräror

Har du något att berätta om din gård, släkt, skolgång eller upplevelser som kan vara trevligt att läsa om? Flera medlemmar har sagt att det vore roligt att även läsa om händelser på 1900-talet, sånt man kommer ihåg eller fått berättat av de äldre som inte längre finns ibland oss.

Dessa berättelser behöver inte vara storslagna, tvärtom kan det vara små vardagshändelser om livet förr, lite nutidshistoria som får oss lite äldre att le igenkännande och de yngre att förvånas och förhoppningsvis bli nyfikna på vår historia och föreningsverksamhet.

Hör av dig till mig, så kan vi träffas och prata om vad du har att berätta och om du vill skriva själv eller om jag ska skriva ner din berättelse.

Jag väntar ivrigt på att du ringer eller mailar mig!

Lollo Horn